

méntünk, akkó nésztem, hoty pár szēm cukorka vót benne. Aszt kaptam ajándégba. Odaértünk a Balázsékhó, akkó a Balázs mama vitte ja kosarat, asz teli vót aprítva lakodalmas kalácsá, nem sütemény vót, lakodalmas kalács, és akkó mindēnkinek attam ēggyet, hogy ēgyēnek... A mēnyecskeruha a zenyim piros selēm vót. Fehér kötő, fehér fityula, zsoppos fityula. Az anyám varta. A ruhát a Zsófi varta. Mēnyasszonytánc vót. Pont éjfélkő. A mēnyasszonyos házshó, a szülejmhó gyüttek oda, hogy a mēnyasszonytánc mēglēgyēn, és akkó dobáták a pizst. Nekēm sokat dobátak.

Balog Pétēr akart hazakisérteni, de elmēnt előre, akkó a Kurtájék kapujugba bēát, és akkó kilépēt, hogy ő elkísér haza, de a mama monta, hogy nem lehet, de hát ő akkó is együtt. A sarkon vót a legínybanda: Paróci Pista, Pintēr Pista, Balázs Józsi, Kartali Imre. Ezek ot várták a Dömējék sarkukon. Amikő odaértünk, akkó fokta a Balázs Józsi, kitette a lábát, és puff, odavágott a Balog Pétērnek, útyhogy kirepett a szēme. Akkó a mama asz monta, nem hagyjuk itten, elgyüt mihozzánk. No, akkó hát elgyüt mihozzánk, akkó a zablakot dobáták a többjiek.

(Szakálné Kaszás Anna, római katolikus vallású, szül: 1924-ben Szilágyi községben, Szerbia) A gyűjtés 2007 januárjában történt. Gyűjtők: Szakál Szindi, Hallai Lujza.

3. A farsang... mikő méntünk a bálba, asz farsangba, akkó elmēntünk előb létánijára vasárnap délután, akkó létánijárú a kocsmába délután hat órájig. Hatkő szétverték, akkó nyóckő újra méntünk este, éccaka tizēnkettőjig. Ez vót lánkoromba. Akkó vót két társaság. Vót szēgíny banda, mēg gazdagok. A szēgíny lányok mēg szēgíny legényék külön vótak, mēg gazdag legényék mēg a gazdag lányok. Télēm mēg ebbe a bōdbe akkó mēg jártunk este kártyázni, varni, akkó nyáron mēg így bōdbe méntünk uccára jáccani. Igēn. A lakodalom mēg éppen így, mind most, csak külön a mēnyasszonyé, külön a vōlegényé. Vót akijé othun vót, vót akijé a kocsmába. De külön!

A tuskóhúzás... az mēg farsang háromnapokkő. Amikő a farsangnak vége van, akkó húszták a legényék, aki nem nōsūt mēg, húszták a tuskót a zuccán. Akkó mink mēg a, vótak a zenészek, akkó vót a nagybōgő, aszt a nagybōgőt temették. Vót ēgy őregembēr, az ekezdēt énekōni, akkó a legényék mēg a lányok körűsiratták, oszt vitték a legényék a vállukon a bōgőt, lē vót takarva ēgy lepedōve, oszt körűmēntek a kocsmába. Oszt esirattuk. Tizēnēgy órákkő vége vót a bálnak. Izékő. Há, farsang végin. Mikő gyütt a nagybōt, akkó vége vót a bálnak. Akkó gyütt a nagybōt. Farsang háromnapokkő vasárnap ekesztünk mēnni, akkó farsangnapokon nem dōgosztunk, mindēnnap valahova emēntünk. Baránōkhó, nem a rokonyokhó. Akkó asztám méntünk mind a három nab bálba. Külön vótak a fōlsōvég, az vót a gazdagvég, ez a vége mēg a szēgínyvég. A gazdag legényék azokhó a lányokhó, a szēgíny legényék mēk hozzánk jártak. Akkó nem vót így ēgybe.

(Franciáné Kanyó Rozália, római katolikus vallású, szül: 1921-ben Szilágyi községben, Szerbia) A gyűjtés 2007 januárjában történt. Gyűjtők: Görög Arnold, Kuntity Krisztofer, Pintēr Bertalan.

A gyűjtésben nyújtott támogatásért külön köszönet illeti Szakálné Keszeg Mónikát, a szilágyi Kis Ferenc Általános Iskola magyartanárát.

Silling István

Bicskakészítő korondiak

Nem éppen a tegnap történt, de nem is olyan rég volt, hogy egy atyánkfia beállított Balázs János bátyámhoz a könyvesboltba. Az atyafi köszönéssel kezdte, mint minden rendes ember és pedig ilyenformán:

- Hát a jó Isten áldjon meg tégedet te János!
- János bátyám meg így fogadta:
- Magát es kedves Jóska bátyám, hát mivel szolgálhatok?
- Az atyánkfia meg így folytatta:
- Neked ebbe a botban olyan, mint a „bicski” van-e?
- Van bizony, mondta János bátyám, még hal nyelvű es.
- Erre az atyánkfia a következőket mesélte el:

– Hát tudod-e János, a dolog úgy történt, hogy a minap mondom a kúszebbik fiannak, hogy halod-e, úgy kellene a dolgot rendezd, hogy bé kellen mennyünk az erdőbe s azt a két fenyőfát vágnók le s az egyiket hoznók is el. Erre a fiam azt mondta, nem bánom édesapám. S no jó, mondom, s én a szekeret essez szerelem, te addig a lovakat egy kicsitt takarítsd meg, s egy pokrócba köss sarjut nekik. Ahajt neki fogunk, én rendezem a szekeret, a fiam takariccsa a lovakat s hát jó az asszony, má mint a feleségem. Azt kérdezi, hogy kijetek hova készülnek? Mondom, hogy menyünk bé az erdőbe azt a két fenyőfát le vágjuk s az egyiket elhoznók, ha sikerülne. Jó no, mondja az asszony, akkor valami enniavól tarisnyálok.

Emenyünk a fiammal s fákat levágjuk. Amikor készen voltunk a levágással s az ágakat letakarítottuk, mondom a fiannak, hozd ide azt a tarisnyát, hogy lássuk mit tet anyád belé, nem-e jártunk úgy, mind Molnár Sándor. Ó úgy jára, hogy a felesége szedett egy tarisnya martilapit, ott a másik tarisnyába volt az élelem. A két tarisnya egyforma volt, s valahogy egymás mellé került a két tarisnya. Sándor a lovakat befogta s az asszony adta ki a tarisnyát, Sándor az erdőn vette észre, hogy a martilapit vitte el.

A fiam hozta atarisnyát és ahajt a gyepre megtelepedtünk. Kiveszem az ételt a tarisnyából, az asszony azt tett, ami aháznál volt, kenyér, szalonna, túró s hagyma, nem úri étel, de jó. Mondom a fiannak, hogy neked bicski van-e? Azt mondja a fiam: nekem van. Mondom akkor add ide. A fiam ide es adta s én enni kezdtem vele. Ahogy eszem látom, hogy a fiam a takaróruha széjít mozzsája. Megkérdem, hogy neked mi a bajod? – Hát nem lássa, hogy nincs amivel egyem. Most az eccer a bicskit odaadom édesapámnak, hogy egyék vele, s e mellett járjon abba, hogy vegyen, hogy legyen.

S én most azét jövék bé hezzád te János, hogy adj nekem bicskit a pénzemért. Tudod-e, hogy én most tölled azét veszem a bicskit, hogy mikor enni kell a más kezéből ne vájjam ki, hogy ő es tudjon enni, akkor amikor annak ideje.

Adott is János bátyám egy jó fáintos bicskát csak annak éppen egy baja vot, nem volt a nyélnek a végén a fogantyú s abban egy karika. Ha lett volna, sokkal többet ért volna, mert akkor a lábbinak a gomblikjába fel lehetett volna kötni. Így azon töprengett az atyafi, hogy a bicska bizony hamar kicsúszhat a székely harisnyája zsebéből.

Nem tudom, hogy meddig tartott a bicska, gondolom, hogy még meg van, mert hozzám a mai napig újabb hírek nem érkeztek be. Magam is mindenkinek azt ajánlom, hogy vegyen bicskit, legyen amivel egyék s ne vájja ki a másik embernek a kezéből az evés idején.

*

Az 1930-as években a korondi Máthé Balázs, Kovács Ignác, Farkas Ignác és Tófalvi Lajos géplakatos mesterséget tanultak Székelyudvarhelyen, a Bartók géplakatos műhelyében, majd gépkocsivezetői jogosítványt is szereztek. Felszabadulásuk után, Tófalvi Lajos hamarosan eltávozott Korondról, kiment Magyarországra és a Budapest melletti Csepelen telepedett le. Máthé Balázs és Kovács Ignác soffőrsködtek, később tehergépkocsit is vásároltak és kereskedni kezdtek a Korondon készített cserépedényekkel. Farkas Ignác édesapja, id. Farkas Ignác kovácsmester műhelyében kezdett dolgozni. Jobbára géplakatos munkákkal dolgozott a korondi aragonit köcsiszoló üzem részére, úgyszintén a már jól menő Bertalan és Kacsó, valamint a Katona Sándor kerámiaüzemének is. Emellett a magánosan dolgozó fazekasoknak is végzett fazekaskorong átalakításokat. A régi fatengelyű korongokat ugyanis kezdtrék átalakítgatni vastengelyre és a facsapágyak helyett vascapágyakat szereltek fel. Már kezdetkimenni a használatból azok a fatengelyű korongok, melyeknek a *törjük* (a korong tengelyének az alsó vége) sósorszeszesüveg fenéken vagy lófogon forgott. Még a földműveléssel foglalkozóknál is sokszor akadt olyan javítani való munka, amit a géplakatos tudott szakszerűen megjavítani.

Egy vasárnap délután együtt pohargattak: dr. Löbl Oszkár korondi orvos, Tófalvi Dénes cséplőgéptulajdonos, Tófalvi Elek Lajos és ifj. Farkas Ignác géplakatos. Valószínű, hogy az orcosnak a fejében született meg az ötlet, hogy „kaszaverőgépet” kellene gyártani. Farkas Ignác az együtt poharazó barátok elgondolása szerint meg is konstruált egyet. Azért volt ez a találmány, hogy a földműveléssel foglalkozó kaszásnak könnyebb legyen, ne a kézikalapáccsal kelljen a kaszának az élet vékonyra verni. Az elgondolás szerint két henger egymással szemben forogna, a kaszának az élet vékonyra nyomná, szebbnek-jobbak minősülne a kaszaverés, mint a kézikalapáccsal végzett munka. Olyan kicsi gép lenne, amit a kaszás könnyen tudna vinni magával, amikor megy a mezőre kaszálni. Ignác a kaszaverőgépet meg is csinálta, de a hozzáfűzött reményeket a gép nem váltotta be. Sokat gondolkodott azon, hogy mihez kezdjen, hogy több pénzt tudjon keresni, mint az apró-cseprő javítgatásokkal.

Az 1950-es években egyszer eszébe jutott, hogy bicskákat fog készíteni. Korondon sok a lótarló ember, nagy részük sóval, korondi edényekkel kereskedik. Korond nagyközség monográfiájában, Bartha József igazgató tanító 1942. október 30-án Nagy Erzsébet, Nagy Sándorné és Kerékgyártó Gyuláné közreműködésével összeállított monográfiájában Korondon 17 teherautó és 150-200 szekér állandóan szállítja a korondi fazekat az ország minden részébe. A gépkocsivezetőknek, a szekeres embernek, valamint a földműves embernek a zsebéből sem hiányozhat a bicscsa, vagy ahogy Korondon és környékén nevezik: a *bicski*. Nekifogott a kisebb-nagyobb bicskák készítésének.

Jó és szép bicskák kerültek ki a kezéből. A bicscsa nyelén szilvafából volt a borítás, középen simára kicsiszolva.

Az édesapja műhelyében, ahol ő maga is dolgozott, nagyon sok olyan ember fordult meg, akik szép és jó lovakat szoktak tartani. A bicskák is forgalomba kerültek, jó árúnak bizonyultak. Azonban a bicscsa készítéséhez a műhelyben a hely nagyon szűk volt. Az édesapja Gáspár fiával dolgozott, aki maga is kovácsmesterséget tanult, segédet tartottak, két-három inast is. Egyszer csak Ignácnak eszébe jutott, hogy az aragonit gyárnál kőszőrűkövekkel is dolgoznak, van szárazon használt „Carborund” és vízesen használható kőszőrűkö is. Farkas Ignác megkérte özv. Knop Vencelnét, engedje meg, hogy az üzemben lévő kőszőrűköveket használhassa az általa készített bicskák kőszőrüléséhez. Ennek ellenértékében az üzemnél lévő javításokat el fogja végezni, ez lenne a fizetés a kőszőrűkövek használatáért. Özv. Knop Vencelné, az üzem tulajdonosa megengedte Farkas Ignácnak az említett feltételek mellett a kőszőrűkövek használatát a bicskakészítéshez.

Ebben az időben az aragonit kőcsiszoló üzemben mint esztergályosok dolgoztak Varga Márton (sz. 1914) és Kedei György (sz. 1922), akik anyáról édestestvérek voltak. Hamarosan eltanulták a bicscsa készítésének a fortélyait. Később az 1929-ben született Simó Márton gépész is megtanulta a bicskacsinalás tudományát. Mind a hárman titokban készítették a jó és szép bicskákat.

1950-ben özv. Knop Vencelné arra kényszerült, hogy a „szociálista” ipari vezetőknek a kezére adja az üzemet, amit az Udvarhely Rajoni Szövetkezeti Termelési Kombinát vett át. Ettől kezdve ahány évet működött, annyi patronáló elvtársa volt.

1957-ben már a Marosvásárhelyi Népművészeti Szövetkezet irányítja. Egy év múlva a Székelyudvarhelyi Rajoni Helyiipari Vállalat védnöksége alá került, a korondi kerámiaüzemhez tartozott. Arra kényszerült, hogy a messze földön híres korondi aragonit köfeldolgozóját kerámia termék készítésére alakítsa át, és a munkásokat átcsoportosítsa a kerámiatermelésre. Az üzemben megszűnt a titkos bicskacsinalás.

Kedei György, Varga Márton, Simó Márton a lakásukon kicsi bicskacsinaló műhelyt létesítettek, és a bicskakészítés folytatódott. Farkas Ignác már nem kőszőrülte a bicskákat mert nem volt ahol. Elment Csíkszeredába gépkocsivezetőnek.

Időközben a korondi Majla Andor villanszerelő is megtanulta a bicskakészítést. A Farkas Ignácól való mesterséget olyannyira tökéletesítették, hogy nemcsak a községben, hanem a környéken is híre ment, hogy Korondon milyen bicskákat csinálnak.

Kedei György olyan ezermester hírében állt, hogy amikor az elromlott tangóharmonika javítását Marosvásárhelyen nem vállalták el, órarugóból hangsípokat reszelt és a harmonikát megjavította. Ugyancsak a korondi gyermek furulyazenekarnak, amit néhai Gedő Géza városfalvi születésű tanító vezetett, a gyárilag készült furulya után díjmentesen 30 darab furulyát készített.

Kedei György szerint azért volt jó az ő bicskájuk éle és a rugója, mert a személygépkocsik javításakor kicsirelt rugókból készültek. A bicskanyélre, szilvafából készült borítólap helyett, szarvasagancsból és különböző színű műanyagokból tettek borítólapot. A szarvasagancsot a korondi taplógyűjtőktől szereztek be. Tófalvi Bíró Ferenc (81 éves) elmondja, hogy a Laposnyárol a karján hozott haza egy hatágú szarvasagancsot, és azért csinált neki Simó Márton egy jó fántos bicskát szarvascsonttal.

Józsa Lajos 1937-ben született korondi lakos 2006. október 6-án elmondja: Kedei György és Varga Márton bicskacsinalók az elhalálkozásukkor nem vitték magukkal a sírba a bicskakészítés tudományát. Majla Andor, aki Korondról elköltözött, Szovátán csinálta a szép és jó bicskákat, a nyelükön szarvasagancs-csonttal. Az általa készített bicskákkal járta a környéken a hetipiacokat, az állat- és kirakóvásárokat.

*

Egy gyenge minőségű bicskára – beszélgetés közben – könnyen rámondják: Ez csak „fűtyök bicski!”. Régebb a korondi kirakóvásárokon árulták. Ez rugó nélküli fanyelű bicscsa-bicski. Gyermek-

koromban ilyen bicskája még sok embernek volt, főképp a tehéntartó emberek szerették itt nálunk. Az ilyen bicskákat néhol "bugyli bicska" néven emlegették.

A bicskára vannak szólás-mondások is: *A jó borra a bicska a zsebben könnyen kinyílik.* Ha valamiért dühös a gazdája, akkor a bor bicskanyitogató. Ha valaki nagyobb vállalkozásba fog, akkor így szólnak: *Ebbe beletörök a bicskája-bicskije.* Ha valaki a bicskájával nagyon dicsekszik, a körülállók legtöbbször ezt a megjegyzést teszik: *Ez a bicski csak békanyúzó.*

De ha szép ügyes bicska-bicski, azt kérdezik: *Ezt a bicskát-bicskit ki csinálta?* Volt eset szép lovakat tartó embernél, aki azt mondta: *Ha bicska-bicski nem lett volna nálam, a lovaimat káré vallottam volna.* Egy oldalas helyen ugyanis a szekér eldőlt, a lovak egymásra estek, a háموkat el kellett vágjam, hogy a lovakat fel tudjam szabadítani, lábra tudjanak állni. A másik ember meg ezt mondta: Szerencse, hogy a *bicski-bicska* nálam volt, olyan borsika ostornyélnek valókat vágtam a Kiság mezején, hogy még a grófnak a lovai sem hajtották annál különb ostornyéllel a Rózsa Sándor idejében.

Szekerességen, mezőn, mezei munkával dolgozó embernek, s még a pástzorembernek sem hiányozhat a *bicska-bicski* a zsebéből, nélkülözhetetlen szerszám, mindig kéznél kell legyen. Az ilyen emberek féltik és áldják a *bicskát-bicskit*.

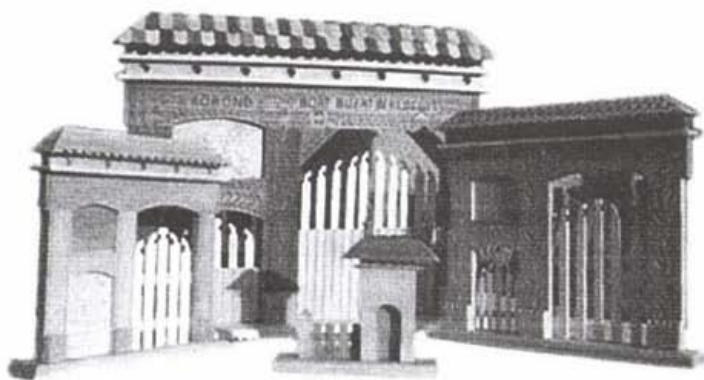
El kell mondjuk azt is, nem csak Korondon, más falukban is, a vasárnap délutáni táncmulatságokban és más olyan összejöveteleken is a fiatalok között a verekedés gyakori volt. Ilyenkor a *bicska-bicski* előkerült a zsebekből. Többször előfordult, hogy a szúrások nyomában a halál is ott volt, a megszúrt illerő belehalt a *bicska-bicski* szúrásba.

Itt, Korondon az 1930–1940-es években, nagyon gyakoriak voltak a vasárnap délutáni verekedések a táncmulatságokban. Egy időben szokásban volt, hogy mikor a legények mentek be a táncterembe, a táncrendezőség a csendőrséggel együttműködve zsebvizsgát tartottak, akinél *bicska-bicski* volt elvették s csak másnap adták vissza, de az illető utána kellett menjen a csendőrörsre. A verekedések alkalmával akinek a hozzátartozóját megszúrták és még a szúrásba bele is halt, sokat átkozták a *bicskát-bicskit*, azt a személyt még többet, aki a bicskával-bicskivel szúrt. Nem imádkoztak érte, hogy a börtönből hamar szabaduljon. A verekedőket a csendőrség súlyosan büntette.

A *bicska-bicski* tehát szükséges jó szerszám, de ha dühös embernek van a kezében, rossz tanácsadó szerszám.

Irodalom: *Bartha József*: Korond nagyközség monográfiája. Kézirat. 1942.; *István Lajos*: Korondi sokadalom. 2002. 113–114. old. Adatközlők: *Tófalvi Bíró Ferenc* (sz. 1927), *Tóth Sándor* (sz. 1927), *Simó Márton* (sz. 1929), *Józsa Lajos* (sz. 1937), *Molnos Vince* (sz. 1934).

István Lajos

Bicskával faragott emléktárgy Korondról